Herman Hese

NIRNBERŠKO PUTOVANJE

Herman Hese

NIRNBERŠKO PUTOVANJE

Pogovor
Zigfrida Unzelda

MIBA BOOKS
NARODNA KNJIGA

2021.

Naslov originala
DIE NÜRNBERGER REISE
Hermann Hesse
Copyright ©

Izdavač
Miba books, DOO
Dušana Vukasovića 33, Beograd

Za izdavača
Miloš Seferović

Urednik
Žana Jevtić

Suizdavač
Narodna knjiga
Novaka Miloševa 12, Podgorica

Prevod
Ema Piroška Matić

Lektura i korektura
Ivana Stijović

Priprema za štampu
Aleksandar Petrović

Plasman za Crnu Goru
+382/20-232-230
+382/69-025-535

Plasman za Srbiju
011/713-80-36
065/2783-448

Tiraž
1.000 primjeraka

Štampa
Neven, Beograd

www.mibabooks.rs

Čuveno *Nirnberško putovanje* sadrži sećanja na jedno jesenje putovanje Hermana Hesea 1925. godine kroz Švapsku i Frankoniju polazeći od Tesina[1)]. Ovo putovanje od Lokarna preko Ciriha, Blaubojrena, Ulma, Augsburga i Minhena do Nirnberga budi u njemu „zvuke ranog doba". Hese priča o trenutku koji ga je naveo da postane pesnik, govori o profesiji umetnika, o zanatu pripovedanja, o uzorima njegovih likova, o gostovanjima na književnim večerima i o svom glavnom zanimanju tokom letnjih meseci – o slikarstvu.

Herman Hese, rođen 2. jula 1877. godine u Kalvu, u nemačkoj pokrajini Virtemberg; 1946. godine odlikovan je Nobelovom nagradom za književnost. Umro je 9. avgusta 1962. u Montanjoli, blizu Lugana, mestu koje je izabrao za svoj dom. Njegovo delo objavljuju izdavači *Suhrkamp* i *Insel* (Suhrkamp Verlag, Insel Verlag).

---

1 Tesin (*Tessin*) je nemački naziv kantona *Ticino* (Tičino) na jugu Švajcarske, glavni grad je Belincona *(Bellinzona)*, najveći gradovi Lugano i Lokarno, zvanični jezik italijanski.

Nirnberško putovanje

Autor ovih putopisnih sećanja nažalost nije od onih srećnika koji nisu svesni jasnih razloga svojih postupaka; takođe nema sreće da sebi ili drugima veruje u takve razloge. Kako mi se čini, razlozi su uvek nejasni, u životu nigde ne postoje uzročnosti, one su samo u razmišljanju. Savršeno produhovljen, čovek u potpunosti izrastao iz prirode, morao bi doduše da bude sposoban da u svom životu prepozna sveobuhvatnu kauzalnost, te da uzroke i nagone dostupne svojoj svesti opravdano smatra jedinim, s obzirom na to da se on u celosti sastoji od svesti. Ipak, još nikada nisam naišao na ovakvog čoveka ili ovakvog boga, a kod nas, drugih ljudi, dozvoljavam da budemo skeptični na sva obrazloženja, odnosno argumente, u pogledu delovanja i događaja. Nema ljudi koji nešto čine iz nekog „razloga", oni to samo uobražavaju i, naročito pokušavaju, u interesu svoje sujete i vrlina, da učine da to i drugi umisle. U svakom slučaju, kod samoga sebe stalno i uvek sam mogao da utvrdim da se impulsi za svoje delovanje nalaze u oblastima do kojih ne dosežu ni moj um, ni moja volja. A kad se danas upitam koji je bio pravi razlog mog jesenjeg putovanja iz

Tesina u Nirnberg – putovanja koje je trajalo dva meseca – ja se jako zbunim, i što detaljnije analiziram, taj razlog se sve više raslojava i razgranava u razloge i impulse, i najzad dosežu do mnogo godina unatrag, ali ne kao pravolinijske serije uzročnosti, nego kao višestruko isprepletena mreža ovakvih serija, tako da na kraju ovo po sebi nebitno i nasumično putovanje od bezbroj punktova čini se da je bilo određeno mojim ranijim životom. Shvatljivi su mi samo neki čvorovi ove mreže. Kad sam pre godinu dana jednom nakratko boravio u Švapskoj, jedan od mojih tamošnjih prijatelja, koji živi u gradiću Blaubojren[2)], žalio se da ga nisam posetio, i ja sam mu obećao da ću taj svoj propust nadoknaditi prilikom svog sledećeg putovanja u Švapsku. Spolja gledano, bio je ovo glavni povod za moje putovanje. Ali, kako sam kasnije jasno uvideo, već ono obećanje skrivalo je u sebi sporedne razloge. Koliko god volim da ponovo vidim svog starog prijatelja koji se raduje mojoj poseti, ipak sam ja jedan komotan čovek koji zazire od putovanja i od ljudi, i baš mi se ne sviđa pomisao na putovanje vozom malim zabačenim provincijskim deonicama. Ne, nije me samo prijateljstvo, ili čak učtivost, navelo da dam to obećanje; iza njega bilo je i nečeg drugog – iza imena „Blaubojren"

2 *Blaubeuren*, varošica na obroncima Švapske Jure (Švapskih Alpa) u nemačkoj pokrajini Baden-Virtemberg, nastala u srednjem veku pored već postojećeg manastira, s očuvanim starim gradom, sa bezbroj istorijskih vrednosti, sa muzejom praistorije, očuvanom tradicijom.

krili su se draž i tajna, bujica uspomena, sećanja i iskušenja. Blaubojren je, kao prvo, bila jedna stara živopisna provincijska varošica u Švapskoj, u njoj je nekada bilo sedište jedne manastirske škole, kakvu sam i ja pohađao kao dečak. Osim toga, u Blaubojrenu, upravo u tom manastiru, bilo je čuvenih i dragocenih znamenitosti, posebno jedan stari oltar u gotskom stilu. Ipak, ovi umetničko-istorijski argumenti teško da bi me pokrenuli na putovanje, ali u kompleksu „Blaubojren" odzvanjalo je još nešto, nešto što je istovremeno bilo švapski, poetično i za mene imalo izuzetnu draž: u njemu se nalazi stena *Klötzle Blei*[3)], i u Blaubojrenu, u Blautopfu (*Blautopf*, sistem pećina sa kraškim izvorom iz kojeg izvire reka Blau, *prim. prev*) nekada je živela lepa Lau, rečna sirena, koja je ponornicom otplivala u podrum dvorišta časnih sestara, i tamo se, „lebdeći u vodi do visine grudi", kako je izjavio jedan hroničar, pojavila u otvorenom bunaru. I tu, u slatkom maštarenju, koje se vrtelo oko čarobnih imena *Blau* i *Lau*, ponikla je moja žudnja za Blaubojrenom. To je tek mnogo kasnije otkrio moj razum, te sam zaključio da su pogled na Blautopf i na lepu Lau, dok se kupa u podrumu manastirskog dvorišta, bili ono što sam želeo, da je iz ovog izvora potekla moja spremnost da putujem u Blaubojren. Uvek sam smatrao da osim mene i oni divljenja vredni ljudi koji znaju da navedu razloge za svoja

3 *Klötzle Blei* naziv je stene, prirodnog spomenika u Švapskim Alpima, simbol varošice Blaubojren, jedna od znamenitosti tog kraja.

delovanja u stvarnosti nikada nisu bili vođeni tim razlozima, nego ih je uvek vodila zaljubljenost; nemam ništa protiv da priznam ovu zaljubljenost jer je ona pripadala mojim najlepšim i najsadržajnijim mladalačkim godinama. Dva ženska lika iz poezije, kao uzor draži, pobuđivala su, u mladalačkim danima, moje čulne fantazije; obe lepe, tajanstvene, obe zapljuskivane vodom. Lepa Lau iz „Štutgartskog vilenjaka" (*Das Stuttgarter Hutzelmännchen*, kepec iz istoimene bajke Eduarda Merikea, *prim. prev.*) i lepa Judit koja se kupa, iz *„Zelenog Hajnriha"*[4]. Mnogo godina nijednom nisam više mislio na njih, nikada više nisam izgovorio njihova imena, niti čitao priče o njima. I sada, iznenada, dok mi se reč Blaubojren vrtela u mislima, opet sam video lepu Lau, u vodi do visine grudi, svojim belim rukama naslonjena na parapet podrumskog bunara, smeškajući se jer zna šta me je pokrenulo da idem u Blaubojren. A osim lepe Lau, za koju se nisam usuđivao ni da se nadam da ću je sresti u njenom nekadašnjem boravištu, u ove odjeke i krugove fantazije bili su utkani sećanje na moju mladost i njen sanjarski svet, na pesnika Merikea[5], na prastare švapske reči,

4 Zeleni Hajnrih, *Der grüne Heinrich*, jedno od vodećih dela poetskog realizma, roman Gotfrida Kelera (*Gottfried Keller, 1819-1890*), švajcarskog pesnika i pisca nemačkog govornog područja.

5 Eduard Merike, *Eduard Mörike*,1804-1875, jedan od najvećih nemačkih pisaca lirske poezije, pisao je i prozu, bio prevodilac i sveštenik.

igre i bajke, na dijalekt i pejzaže moje mladosti. Ni roditeljska kuća, ni grad moga detinjstva nisu me ni blizu toliko očaravali jer sam ih često viđao i isto toliko često potpuno zaboravljao. Međutim, ovde je, u maštarijama vezanim za Blaubojren, bilo koncentrisano sve što je u meni još živelo i za šta sam još sentimentalno bio vezan: mladost, zavičaj i narod. I, sva ta osećanja i sećanja bila su u znaku Venere – lepe Lau. Iskreno: emocija jača od ove bila mi je nezamisliva.

Sve to je u međuvremenu još dremalo u meni, ali mi ništa od toga nije prodiralo u svest, a celo to putovanje u početku je bilo samo jedno obećanje – mogao sam da ga ispunim za dve godine, ili čak za deset. A onda je jednoga dana u proleće stigao poziv da održim književno veče u Ulmu. Da mi je došlo u nekom drugom trenutku, postupio bih sa njim isto kao i sa drugim pozivima – stvar bi bila rešena jednom razglednicom kojom bih učtivo otkazao dolazak. Ali sada mi je stigao poziv iz Ulma, ne u bilo kojem trenutku, nego baš u jednom posebnom, i to u periodu kad mi je život zadavao neobično mnogo muka, gde sam u svom vidokrugu imao samo brigu, opterećenost i nezadovoljstvo, a nigde ni trunku radosti, i gde bi svaka pomisao na promenu i na bekstvo trebalo da mi je dobrodošla. Zato nisam napisao učtivu razglednicu, nego sam poziv još jednom pročitao, ovoga puta sa već jasnijom svešću o tome da se Nirnberg nalazi sasvim blizu Blaubojrena, pa sam ga

na dan ili dva ostavio na pisaćem stolu. Potom sam se odazvao pozivu, ali pod uslovom da predavanje ne bude usred hladne zime, nego u jesen ili u proleće. Iz Ulma su javili da će se predavanje održati početkom novembra, odgovorio sam im da pristajem, ali, za svaki slučaj ne bez onog malog *reservatio mentalis* koji sam praktikovao uvek kada bi reč bila o nekom dužem roku, i to sa pritajenim osećajem: „Ako budem hteo da otkažem, to još uvek mogu učiniti tako što ću poslati telegram".

Sada je bilo proleće, a novembar je još daleko i ja nisam mnogo mislio na taj dogovor. Imao sam drugih misli i briga, aktuelnijih, gorućih, a kad bi me neko podsetio na predavanje u Ulmu, na njega bih mislio i izvesnim nezadovoljstvom što sam opet dozvolio sebi da me namame na jedan događaj koji nisam mnogo cenio i što će mi na kraju biti samo jedna dosadna obaveza. Pevači, virtuozi ili glumci, kojima je zanimanje vezano za javne nastupe, moraju da se pomire sa dosadnim ugovorenim obavezama da se pola ili čak cele godine unapred, na određeni dan i tačno u određeni sat moraju, kao što to spada u njihovu profesiju, da u svako doba igraju svoje uloge bez obzira na to kako su raspoloženi i kakve su volje u tim trenucima. Ali jednom piscu, mirnom i seoskom stanovniku koji vreme provodi u svojoj radnoj sobi i ne voli mnogo da putuje, pomisao da dvanaestog, ne sledećeg nego onog narednog meseca neizostavno mora u ovom ili onom gradu da održi književno veče,

naprosto je nepodnošljiva. Kako bi se lako moglo dogoditi da baš u to vreme bude bolestan! Kako bi lako mogao da mu naiđe momentum da mu se u to vreme radi, da je nastupio trenutak na koji često uzaludno čeka – i onda, usred najplodnijeg rada mora sve da odloži na nekoliko dana, da spakuje kofer, prouči red vožnje, da putuje, da spava u nepoznatim gradovima, u hotelskim krevetima i da pred nepoznatim ljudima čita svoje pesme prema kojima u tim trenucima možda nema više nikakav odnos, a koje mu se čine glupe i kao nešto što je davno završeno, obavljeno. I zato pesnik često mora strašno da ispašta što je dozvolio da ga namame na jedan ovakav događaj.

Ljudi koji sistematski obavljaju neki dobro organizovani posao, koji su navikli da svakodnevno počinju da rade u osam sati, ili u dva popodne, da u najkraćem roku, čim budu obavešteni telegramom, otputuju na daleki put, i kojima je slobodno popodne pravi mali raj, a svoja zadovoljstva ograničavaju gledanjem na sat – ovakvi ljudi nemaju pojma o tome na koji dangubeći, neorganizovani, hiroviti način jedan pesnik provodi svoj diskutabilni život. Naravno, ima i takvih koji savesno, redovno i istrajno rade svoj posao, satima prikovani za pisaći sto, počinjući ujutro u određeno vreme, i koji koji su sami sebe istrenirali da ne reaguju na vremenske prilike i na buku životne sredine, kao i da ne uzimaju u obzir sopstveno raspoloženje i tromost,

ti hrabri plemeniti ljudi zaslužuju moj duboki naklon, ali da krenem njihovim stopama, da ih oponašam, za mene bi bio beznadežni početak. Što se mene tiče, pretpostavljam da mi nijedan pristojan i radan čovek ne bi više pružio ruku kad bi znao koliko malo mi znači vreme, kako dane, nedelje pa i mesece umem da protraćim, na kakve igrarije trošim svoj život. Nemam pretpostavljenog, nikakvo pravilo mi ne propisuje kad ujutro moram da ustanem a uveče da legnem, kad moram da radim a kada da se odmaram, nije mi određen termin rada, i ni đavola se ne tiče da li mi je za jednu pesmu od tri strofe potrebno jedno popodne ili tri meseca. Kad mi se učini da je dan previše lep da bih ga upotrebio za rad, ja mu učinim čast time što odem u šetnju, ili slikam neki akvarel, ili ne radim baš ništa.

Kad mi se učini da je dan suviše tmuran, ili zaparan, previše hladan ili previše topao da bih radio, ja ga protraćim ležeći na kanabeu i čitajući, ili drvenim bojicama na listovima hartije islikavam najotkačenije fikcije, ili jednostavno ostanem da ležim u krevetu – zimi između ostalog i zato što me bole kosti. Kad zaturim svoje nalivpero, ili osetim potrebu da razmišljam o paraleli između indijske i kineske mitologije, ili kad pri jutarnjoj šetnji sretnem neku lepu ženu, tada ionako ne mislim o poslu. Međutim, nasuprot tome, iako mi rad nije jača strana i u stvari mi je odvratan, težnja za stalnom spremnošću za rad za mene je ozbiljna obaveza.

Doduše imam vremena za nerad, ali ga nemam za putovanja, druženje, za ribolovački sport ili za neke druge lepe stvari – ne, ja stalno moram da budem blizu svog radnog mesta, sam, neometan, da za svaki slučaj budem spreman da radim. Ako sam pozvan da sutra uveče idem na večeru u Lugano, to me ometa jer ne znam da li će mi sutra uveče iskrsnuti jedan od lepih, jedan od retkih trenutaka kad će mi zapevati čarobna ptica, ili budem osetio strastvenu želju da radim. Za lenjivca moga kova koji bi ipak želeo da uvek i svakoga dana potajno zna da je spreman da radi, ne postoji ništa strašnije nego da mesecima unapred zna da određenoga dana mora da se pojavi u ovom ili onom gradu i tamo mora da obavi određeni posao.

Kad bi mi stalo do toga da opravdam svoj hazarderski život bez pravila, svakako bih mogao navesti nekoliko olakšavajućih okolnosti. Mogao bih navesti da u trenutku stvarnog rada, pa bilo to i nekoliko puta godišnje, za mene ne postoji ni loše ili lepo vreme, ni dan ni noć, da se tada fanatično, kao neki fakir, zaboravljajući ceo svet i sebe samog, bacam u vrtlog rada iz kojeg se onda vraćam iscrpljen, mali i slomljen. Takođe bih mogao da navedem da moje dangubljenje nije puka lenjost i neorganizovanost, nego svesna pobuna protiv suludog i najsvetijeg stava savremenog sveta – da je vreme novac. Samo po sebi, to je tačno, jer vreme može da se pretvori u novac kao što se električna struja može pretvoriti

u svetlo i u toplotu. Besmisleno je i surovo u ovom najglupljem stavu civilizacije – da se „novcu" obavezno daje značaj najviše vrednosti. Ali neka mi bude dozvoljeno da se opravdam. Ja sam u stvari, uprkos svim prividnim dokazima koji bi za to bili navedeni, jedan neradnik, danguba, jedan komotni čovek koji se gnuša rada – da ne govorim o ostalim porocima. Mogu da me preziru zbog toga, ili da mi zavide, ali niko osim mene ne zna koliko skupo plaćam svoje poroke. Moram da kažem još nekoliko reči o stavu da je vreme novac, jer je to najuže povezano sa pričom o mojim putovanjima. Moj otpor prema tom stavu savremenog sveta i prema samom savremenom svetu, pod kojim podrazumevam čitavu veštačku inteligenciju i automatizaciju, tako je velik da ja, gde god je to moguće, odbijam da se prilagodim zakonima ovoga sveta. Dok se danas na primer smatra velikim dostignućem mogućnost da se za dvadeset i četiri sata vozom prevali hiljadu i više kilometara, ja smatram nedostojnim ljudskog bića da izdrži više od četiri do pet sati u vozu koji je u pokretu i da mu je za putovanje potrebno nedelju dana, a drugi voz to prevali za jedan dan i jednu noć. Mojim prijateljima, koji me povremeno ugoste na putovanjima, pomalo se ne sviđa kad se, u nekom mestu u kojem počinjem da se osećam neprijatno, opirem da nastavim putovanje, da se ponovo pakujem, opirem se celom tom ružnom i zamornom cirkusu po železničkim stanicama i putovanju